KFA FUARCILIK
Küresel Fuar Acentesi
Global Fair Agency

KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ ÜLKE RAPORU

NİSAN 2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER 1
TABLO LİSTESİ 2
KISALTMALAR 2
YÖNETİCİ ÖZETİ 3
1. GENEL BİLGİ 4
1.1. COĞRAFİ KONUM 5
1.2. SİYASİ VE İDARİ YAPI 5
1.3. NÜFUS VE İŞGÜCÜ YAPISI 5
1.4. DOĞAL KAYNAKLAR VE ÇEVRE 6
2. GENEL EKONOMİK DURUM 6
2.1. EKONOMİK YAPI 6
3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR 7
3.1. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN GÖRÜNÜMÜ 7
3.2. ÜLKEDE İŞ KURMA MEVZUATI 9
3.3. ÜLKEDEKİ SERBEST BÖLGELER (ÖZEL EKONOMİK BÖLGELER) 11
4. DIŞ TİCARET 12
4.1. KUZEY MAKEDONYA'NIN İHRACATI 12
4.2. KUZEY MAKEDONYA'NIN İTHALATI 13
5. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE VERGİLER 15
5.1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI 15
6. TÜRKİYE İLE TİCARET 16
7. BURSA İLİNİN KUZEY MAKEDONYA İLE DIŞ TİCARETİ 18
8. PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER 19
8.1 DAĞITIM KANALLARI 19
8.2 TÜKETİCİ TERCİHLERİ 19
8.3 REKLAM VE PROMOSYON 20
8.4 ULAŞTIRMA ve TAŞIMACILIK MALİYETLERİ 20
9. İŞADAMLARININ PAZARDA DİKKAT ETMESİ GEREKEN HUSUSLAR 20
9.1. GENEL BİLGİLER 20
9.2. PARA KULLANIMI 22
10. YARARLI ADRESLER 22
11. KAYNAKÇA 23

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Kuzey Makedonya'nın Dış Ticareti (Milyar Dolar) 13
Tablo 2: Kuzey Makedonya'nın İhraç Ettiği Başlıca Ürünler ($1.000)..... 13
Tablo 3: Başlıca Ülkeler İtibari ile İhracatı ($ 1.000)..... 14
Tablo 4: Kuzey Makedonya'nın İthal Ettiği Başlıca Ürünler ($ 1.000) 14
Tablo 5: Başlıca Ülkeler İtibari ile İthalatı ($ 1.000)..... 15
Tablo 6: Türkiye'nin Kuzey Makedonya'nın ile Dış Ticareti ($ 1.000.000)..... 17
Tablo 7: Türkiye'nin Kuzey Makedonya'ya İhracatında Başlıca Ürünler ($ 1.000.000)..... 18
Tablo 8: Türkiye'nin Kuzey Makedonya'dan İthalatında Başlıca Ürünler ($ 1.000.000) 19

KISALTMALAR

GTIP: Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu

USD: United States Dollar (Amerikan Doları)

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

GSYİH: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla

STA: Serbest Ticaret Anlaşmaları

B.A.E: Birleşik Arap Emirlikleri

AR-GE: Araştırma Geliştirme

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

KDV: Katma Değer Vergisi

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

SITC/USTS: Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırılması (Standard International Trade Classification)

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

SWOT: Güçlü ve Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler (Strengths, Weakness, Opportunities, Threats)

vs: vesaire vb. ve benzeri

YÖNETİCİ ÖZETİ

- Kuzeyde Sırbistan ve Kosova, batıda Arnavutluk, güneyde Yunanistan, doğuda Bulgaristan ile komşu olan ve yaklaşık olarak 25,713 km2'lik bir alana sahiptir. Makedonya parlamenter demokrasi ile yönetilmektedir. 120 temsilciden oluşan Parlamento 4 yılda bir yapılan seçimlerle oluşturulmaktadır. Hükümet, Parlamentoda çoğunluğa sahip parti tarafından üstlenilmektedir.

- 2018 yılında Makedonya'ya ihracatımız 425,5 Milyon Dolar, Makedonya'dan ithalatımız ise 96,1 milyon Dolar olarak toplamda 521,6 milyon dolarlık ticaret hacmi gerçekleşmiştir.

- **Başlıca ihracat kalemleri**: Diğer örme veya kroşe mensucat, sentetik filament ipliklerinden dokunmuş mensucat, binek otomobilleri, sertleştirilmemiş vulkanize kauçuktan diğer eşya bakır cevherleri ve konsantreleri.

  Başlıca ithalat kalemleri: petrol yağlari, rafine edilmiş bakir ve bakir alaşımları, izole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektrik iletkenler; elektrik enerjisi, işlenmemiş kurşun, işlenmemiş çinko.

- Makedonya'ın başlıca ihtalat gerçekleştirdiği ülkeler: Almanya, Rusya, İngiltere, Yunanistan, Sırbistan, Çin, İtalya, Türkiye ve Bulgaristan'dır.

  Makedonya'ın başlıca ihracat gerçekleştirdiği ülkeler: Almanya, Sırbistan, Bulgaristan, Belçika, Yunanistan, İtalya, Romanya, Avusturya ve Maceristan'dır.

- Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, son yıllarda Bursa ve Makedonya arasındaki ticarette bakıldığında 2018 yılında 38,8 Milyon dolar ihracat gerçekleştirilirken, ithalat rakamı 542,8 bin dolar civarında gerçekleşmiştir.

- TOBB'un verilerine göre Bursa'da Makedonya sermayeli **2 firma** bulunmaktadır.

- Uludağ İhracatçı Birlikleri'nin verilerine göre ise Bulgaristan'a ihracat yapan firma sayımız **318'dir.**

1. GENEL BİLGİ

Resmi Adı	KUZEY MAKEDONYA
Yönetim Biçimi	PARLAMENTER DEMOKRASİ
Başbakan	ZORAN ZAEV
Cumhurbaşkanı	CORGE İVANOV
Başkent	ÜSKÜP
Nüfus	2.1 MİLYON (2017, IMF)
Yüzölçümü (km^2)	25,713 km2
Dil	MAKEDONCA
Dini Yapı	ORTADOKS(%64,7) – MÜSLÜMAN (%33,3)
Para Birimi	MAKEDONYA DİNARI
GSYİH (Milyar $)	13.339 (2019, IMF)
KBGSYİH ($)	5.188 (2019, IMF)
Büyüme Oranı (%)	3,2 (2019, IMF)

1.1. COĞRAFİ KONUM

Makedonya; kuzeyde Sırbistan ve Kosova, batıda Arnavutluk, güneyde Yunanistan, doğuda Bulgaristan ile komşudur. Makedonya'nın tek büyük ırmağı tam ortasından geçen Vardar Nehri'dir.

Ülkede yüksekliği iki bin metreyi geçen 16 dağ bulunmakla birlikte, en büyük göller Arnavutluk, Yunanistan ve Makedonya Cumhuriyeti'nin kesiştiği noktada bulunan Ohri, Prespa ve Doyuran Gölleri'dir.

1.2. SİYASİ VE İDARİ YAPI

Ülke 1991 yılında Yugoslavya'dan Makedonya ismi ile bağımsızlığını ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler ülkeyi 1993 yılında Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (FYROM) ismi ile tanıdığını duyurmuştur. Diğer uluslararası örgütler olan Avrupa Birliği, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, Uluslararası Para Fonu, Avrupa Yayın Birliği ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi gibi örgütler de ülkeyi Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (EYMC) adıyla tanımışlardır.

Türkiye, Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ilanıyla beraber ülkeyi kendi ismi ile tanımıştır. Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti ismiyle (FYROM) tanıyan NATO teşkilatına ait ve içinde Makedonya geçen tüm belgelerde, metinde "FYROM" kısaltması geçerken belgenin sonundaki bir dipnotta Türkiye'nin ve diğer NATO üyeleri olan A.B.D, Arnavutluk, Bulgaristan, Estonya, Hırvatistan, İsveç, İzlanda, Kanada, Litvanya, Macaristan, Norveç, Polonya, Romanya ve Slovakya'nın Makedonya'yı anayasal ismi ile tanıdığı ayrıca belirtilmiştir.

2018 Haziran ayında Yunanistan'la yapılan uzun görüşmeler neticesinde Makedonya'nın resmi adının "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti" olması konusunda mutabakata varılmıştır.

Makedonya parlamenter demokrasi ile yönetilmektedir. 120 temsilciden oluşan Parlamento 4 yılda bir yapılan seçimlerle oluşturulmaktadır. Hükümet, Parlamentoda çoğunluğa sahip parti tarafından üstlenilmektedir.

Makedonya'nın idari yapılanmasında "İstatistiksel Bölgeler" ve "Belediyeler" bulunmaktadır. Makedonya'nın İstatistiksel Bölgeleri; Üsküp Bölgesi, Doğu Bölgesi, Kuzeydoğu Bölgesi, pelagonya Bölgesi, Polog Bölgesi, Güneydoğu Bölgesi, Güneybatı Bölgesi ve Vardar Bölgesi'dir. Makedonya'da 84 belediye vardır. Belediye seçimleri 4 yılda bir yapılmaktadır. Ağustos 2004'te söz konusu 84 belediye yeniden düzenlenmiştir. Bu belediye merkezlerinden on tanesi Büyük Üsküp'ü oluşturur.

1.3. NÜFUS VE İŞGÜCÜ YAPISI

Makedonya'nın nüfusu tahmini olarak 2,1 milyondur ve km2'ye 80,2 kişi düşmektedir. Giderek artmayan ve yaşlanan nüfus nüfusun % 17,5'i 0-14 yaş arasında, % 12,7'si ise 65 yaş ve üzeridir. Nüfusun % 64,8'unu Makedonlar, % 25,2'sini en büyük etnik grup olarak Arnavutlar oluşturmakta ve bunları Türkler, Romanlar, Sırplar, Boşnaklar ve Ulahlar izlemektedir.

Ülkede 2017 yılı rakamlarına göre 951 bin civarında işgücü bulunduğu tahmin edilmektedir. Bu işgücünün % 16,2'si tarım, % 29,2'si sanayi, % 54,5'i hizmetler sektöründe çalışmaktadır. Sanayi altyapısı, eski Yugoslavya döneminden miras kalan birkaç yatırımdan ibarettir. Ülke donanımlı ve rekabet edebilir bir işgücüne sahip olmakla birlikte, iş olanakları çok yetersizdir. 2017 yılında % 22,4 olarak gerçekleşen ortalama işsizlik oranı ile dünyada işsizliğin yüksek olduğu ülkeler arasında 9.sırada yer almaktadır.

Devletin sağlık programı işverenlerin destekleriyle oluşturulan Sağlık Sigorta Fonu tarafından finanse edilmektedir. Diğer gelirler ise doğrudan devletin kasasından veya vizite ücretlerinden gelmektedir. Ülkede sağlık finansmanının daha güçlü hale getirilmesine ve sektördeki borçlanmanın önüne geçebilmek için düzenlemeler yapılması için çalışmalar yapılmaktadır.

1.4. DOĞAL KAYNAKLAR VE ÇEVRE

Makedonya'da, demir (Kicevo yakınlarındaki Tajmiste, Demir Hisar yakınlarındaki Zvan ve Radovis yakınlarındaki Damjan), kurşun-çinko (Kratovo-Zletovo bölgesinde, Sasa ve Toranica'da), bakır (Radovis çevresinde), bakır (Bucim'de), demir mineralleri, manganez, nikel, krom, altın, titanyum ve uranyum bulunmaktadır.

Ayrıca Veles'in doğusundan Yunan sınırına doğru ferro-nikel madenine rastlanmıştır. Ülkede az da olsa, molibden, volfram, cıva ve altın da bulunmaktadır.

Makedonya'da zengin demir-dışı metaller de mevcuttur. Mermer ve dekoratif taşlar Prilep, Gostivar ve Tetova yakınlarında çıkarılmaktadır. Magnesit ve Kratova yakınlarında zengin kuvars yatakları vardır. Ülkenin çoğu yerinde seramik endüstrisinde kullanılan yüksek kalitede bentolitik kil bulunmaktadır.

Makedonya, zengin bitki örtüsü ve hayvan varlığı ile ünlü yüksek dağlara, dağ akarsularına, göllerine ve birçok termal kaynaklara sahiptir.

2. GENEL EKONOMİK DURUM

2.1. EKONOMİK YAPI

Makedonya bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından bu yana serbest piyasa ekonomisine geçiş ve iş imkanlarını geliştirme çabalarında oldukça yol almış olmakla birlikte, yabancı yatırımları çekmekte diğer Balkan ülkelerine nazaran geri kalmaktadır.

Makedonya, 2017 yılı itibariyle 191 ülke arasında dünyanın 129. büyük ekonomisi olarak karşımıza çıkmaktadır (IMF). Ekonomik Serbestlik Endeksine göre Makedonya, dünyada 180 ülke arasında 31. sırada (The Heritage Foundation-2017), İş Yapma Kolaylığı açısından da dünyada 190 ülke arasında 11. sırada (Yeni yer almaktadır (Dünya Bankası-2018).

Bürokratik uygulamalarda şeffaflığın olmaması ve hukuk kurallarının farklı uygulanabilir olması şikayetlerine birçok iş alanında karşılaşılmaktadır. Bununla birlikte, AB'ye adaylık süreci ve bununla bağlantılı olarak son birkaç yıldır gerçekleştirilen reformlar sonucunda sağlanan makroekonomik istikrar sayesinde ekonomideki büyüme ve yeniden yapılanma çabaları sürmektedir.

Makedonya ekonomisi, hem ihracat hem de yatırım kaynakları açısından Avrupa Birliği'ne çok sıkı bağlıdır. Bu nedenle uzun süredir Euro Zone'da yaşanan zayıflık Makedon ekonomisini de olumsuz olarak etkilemektedir. En önemli sorunlardan biri olan işsizliğin 2008'den bu yana % 20-25 civarlarında olduğu söylenmekle birlikte, GSYİH'nın geniş bir kısmını oluşturan ve resmi istatistiklerde yer almayan "gray market" nedeniyle bu rakamın daha düşük olduğu tahmin edilmektedir.

Makedonya genel olarak tarım ekonomisine dayanan bir ülkedir. Tarım sektörü GSYİH'nın yaklaşık % 10'unu ve aktif nüfusun da % 16,2'sini oluşturmaktadır. Başlıca tarım ürünleri; pirinç, pamuk, tütün ve çeşitli meyvelerdir. Koyun ve keçi besiciliği de bir o kadar önemlidir.

Sanayi sektörü GSYH'nın yaklaşık % 30'una katkıda bulunmakta, işgücünün de % 29,2'sine istihdam sağlamaktadır. Hizmet sektörü ise GSYİH'nın % 60'ını oluşturmakta ve nüfusun da % 54,5'ini istihdam etmektedir. Hizmetler özellikle ticaret, taşımacılık, telekomünikasyon, bankacılık alanlarında yoğunlaşmaktadır.

Ülkede sınırlı kapasitede demir, bakır ve kurşun cevherleri bulunmaktadır. Ülkenin en önemli sanayi sektörleri; kimyevi ürünler, demir-çelik, makine, metalürji ve tekstildir. Tekstil, özellikle de deri sanayii, en önde gelen sanayi kolunu oluşturmaktadır.

Kurumlar ve gelir vergisi % 15'ten, 2007 yılında % 12'ye, 2008 yılında ise % 10'a düşürülen Makedonya, Avrupa'daki en düşük vergi oranlarından birine sahiptir. Bu önlemle yabancı yatırımların arttırılması, ekonomik büyümenin sağlanması ve işsizlik oranının düşürülmesi hedeflenmiştir.

Bir süredir uygulanan ekonomik reform programı ve düşük enflasyon politikası sayesinde Makedonya makroekonomi verilerinde kaydedilen görece olumlu gelişmeler devam etmiştir. Hükümetin önceliği yabancı yatırımcıları ülkeye çekmek ve özel sektöre ağırlık vermektir.

Makedonya'nın diğer Bölge ülkeleriyle kıyaslandığında gelişmiş bir altyapıya sahip olduğu doğru olmakla birlikte, ülke ekonomisinin hemen hemen her alanının ciddi olarak modernleştirilmesi, geliştirilmesi ve her şeyden önemlisi bürokrasi, yargı ve özel sektörde hakim olan ağır ve gevşek iş kültürünün profesyonelleştirilmesi yönündeki şiddetli ihtiyaç devam etmektedir.

Yunanistan ile yaşanan isim sorununun çözümüne ilişkin yoğun uluslararası çabalar nihayet sonuç vermiş, Haziran 2018'de Makedonya'nın resmi adının "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti" olarak değiştirilmesi hususunda mutabakata verilmiştir. Böylece Makedonya'nın NATO ve AB üyeliği önündeki en büyük engel durumunda bulunan isim sorunu çözümlenmiş, ülkesel ve bölgesel güvenliği önemli bir ölçüt olarak değerlendiren uluslararası yatırımcılar açısından önemli bir engel aşılmıştır.

3. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

3.1. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN GÖRÜNÜMÜ

Küçük ve açık bir ekonomi olarak Makedonya, yabancı yatırımları çekmek için aktif adımlar atmaktadır. Özellikle yabancı yatırımcıların yerli ortakları ile aynı haklardan yararlanmalarını sağlayıcı ve diğer haklarını da güvence altına alıcı düzenlemeler yapılmasına önem verilmektedir. Makedonya halihazırda birçok ülke ile ikili yatırım anlaşmaları imzalamış ve çok taraflı konvansiyonları da iç hukukuna adapte etmiştir (detaylı bilgiler için; Makedonya Yatırım ve ihracatı Geliştirme Ajansı-InvestMacedonia: http://www.investinmacedonia.com/).

Makedonya, Dünya Bankası Kolay İş Yapma 2015 Raporuna göre 30. sıradayken 2016'da 12. sıraya, 2017 yılında da 11. sıraya yükselerek Bölgesinde birinci olan konumunu devam ettirmiştir. Yine aynı kaynağa göre ülkede iş kurma kolaylığı açısından Makedonya listenin 22. sırasında yer almaktadır.

Makedonya, 2016 yılında 396,5 milyon $ ile doğrudan yabancı yatırım çeken ülkeler arasında 111. sırada yer almaktadır (UNCTAD). 2014-2016 döneminde toplam doğrudan yabancı yatırım miktarı 909 milyon dolar olan

Makedonya, 2016 yılında 5 milyar dolarlık toplam yabancı sermaye stoğu ile dünyada 134. sırada (UNCTAD) bulunmaktadır. Makedonya Merkez bankasının verilerine göre 2017'nin ilk altı ayında ülkeye giren yabancı yatırımların miktarı 100 milyon dolara yaklaşmıştır.

Makedonya'da özelleştirme neredeyse tamamlanmıştır. Özel sermaye piyasada hakim durumdadır. Makedonya kanunlarına göre, geriye kalan devlet sermayeli şirketlerin özelleştirilmesi işlemlerinde yerli ve yabancı yatırımcılar eşit fırsatlara sahip olup, yabancı yatırımcılara karşı olan hiçbir düzenleme bulunmamaktadır. Sorunları en aza indirgemek için internet üzerinden prosedürlerin işletilmesi etkinlik ve uluslararası tanınırlık açısından daha uygun olmakla birlikte, bu uygulama henüz Makedonya'da yaygınlaşmamıştır.

Makedonya'daki yabancı yatırımların önemli bir kısmı telekomünikasyon, bankacılık, sigortacılık, petrol sanayi, tekstil, gıda, tütün, ticaret ve hizmet sektöründe görülmektedir.

Makedonya'daki doğrudan yabancı yatırımların resmi kayıtları Makedonya Merkez Bankası tarafından tutulmakta, ancak adı geçen kuruluşun sadece başlangıç tutarını kaydetmesi, daha sonra ülkeye gelen ve yatırımın asıl büyük kısmını oluşturan tutarların kayda alınmaması nedeniyle Makedonya Merkez Bankası'nın konuyla ilgili istatistikleri güvenilir bir kaynak niteliği taşımamaktadır.

Makedonya Merkez Bankası'nın yaptığı açıklamaya göre, 2016'da 316,9 milyon Dolar olan Makedonya'ya yapılan yabancı yatırım miktarı, 2017 yılı ilk altı ayında 96,7 milyon $'ı bulmuştur. Hollanda, Avusturya, Slovenya ülkeye yapılan yatırımlarda ilk üç sırayı paylaşmaktadırlar.

Makedonya'daki ekonomik istikrarsızlık, yavaş işleyen bürokrasi, çalışma ve oturma izinlerinde yaşanan sıkıntılar, güven duyulmayan yargı sistemi ve sık değişen mevzuat gibi nedenlerle, Türk yatırımcıların bu ülkeye yönelik ilgisi sınırlıdır. Ülkemizin Makedonya'daki yatırımları büyük ölçüde KOBİ'lerden oluşmaktadır. Bununla birlikte, büyük çaplı Türk şirketlerinin Makedonya'ya yatırımlarıyla birlikte Makedonya'daki toplam Türk yatırımı tutarı 500 milyon Dolar'ı aşmıştır.

Makedonya'nın NATO üyeliği ve AB ilişkilerinin, Yunanistan ile yaşadığı isim anlaşmazlığının bitmesi ile iyi bir yola gireceği ve bunun da ülkenin ekonomik gelişimi ve politik istikrarını olumlu anlamda etkileyeceği düşünülmektedir.

Sektörler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Ülkeye gelen yabancı yatırımların yarısından fazlası inşaat da dahi olmak üzere hizmetler sektörüne olmaktadır. Bunu imalat sanayi, elektrik/gaz/su işleri ve madencilik, tarım/hayvancılık izlemektedir.

Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

Makedonya Hükümetince yabancı yatırımcı beklendiği ilan edilen alanlar:

- Bilişim ve iletişim teknolojileri,
- Otomotiv,
- Metalürji,
- Enerji,
- Altyapı yatırımları (atık su ve içme suyu projeleri),
- Tarım ve gıda işleme teknikleri,
- Turizm,
- Kimyasallar,
- Toplu konut inşaatları,
- Sigortacılık,

- Tütün ve sigara,

- Tekstil (hazır giyim, deri),

- Bankacılık yatırımları.

Söz konusu alanların yanı sıra, Makedonya açısından ana doğal gaz nakil hatlarından birine dahil olmanın büyük önem taşıdığı hususu Makedonya yetkililerince sıklıkla dile getirilmektedir. Bu konuyla bağlantılı olarak, halihazırda evsel doğal gaz tüketimi henüz bulunmayan Makedonya'da başta Üsküp şehri olmak üzere hem evsel hem de endüstriyel doğal gaz nakil ve dağıtımı önem taşıyan bir yatırım alanı olarak değerlendirilmektedir.

Makedonya hemen hemen bütün sektörler için elverişli koşullar sunan ve birçok açıdan bakir bir ülke olup, Türk firmaları açısından; yaş meyve-sebze ve işlenmiş gıda sanayi (organik tarım) (tavuk çiftliği) (süt ve sütten mamul ürünler), otomotiv yan sanayi, bilişim teknolojileri, paketleme makineleri (tetrapak ve diğer), tekstil, deri işleme tesisleri, ağaç işleme ve mobilya sanayi, her türlü makine, makine imalat sanayi (montaj yatırımları), inşaat malzemeleri, madencilik (mermer), kireç ocağı, su arıtma cihazları, altyapı araç ve gereçleri, başlıca yatırım ve ticaret alanları olarak sıralanabilir.

3.2. ÜLKEDE İŞ KURMA MEVZUATI

Makedonya'daki Şirket Kurma Prosedürü:

Makedonya'da yerli ve yabancı firma ayrımı bulunmamakta, vergiler, imtiyazlar ve devlet destekleri anlamında tüm firmalar aynı prosedürlere ve mevzuata tabi bulunmaktadır.

Makedonya'da firma kurma işlemlerinde Merkez Sicil tek yetkili kurumdur. Oluşturulan tek başvuru sistemi (one-stop-shop system) sayesinde, şirket kurma işlemleri 4 saatte ve çok düşük maliyetlerle sonuçlandırılmaktadır. Buna göre, yatırımcılar Merkez Sicil'de tek bir ofisle muhatap olmakta, başvuruları bu ofise yapmakta, gerekli bilgileri söz konusu ofisten alabilmekte ve başvurularını tek bir elemandan takip edebilmektedir. Söz konusu tek başvuru sistemi, Makedonya'nın değişik yerlerindeki 32 adet kurum ve kuruluş ofisleriyle elektronik olarak bağlı olan Merkez Sicil tarafından yürütülmekte ve sonuçlandırılmaktadır.

Makedonya'daki şirket kurma ya da şube açma şeklindeki yapılanmalar temelde firmalarımızın tercihine kalmaktadır. Ülkede ticari faaliyette bulunmak için şirket kurmak şart olmakla birlikte, müteahhitlik yapmak ya da sadece temsilci bulundurmak amacıyla Makedonya'ya gelen firmalarımızın bazıları şirket kurmak yerine şube açmayı tercih edebilmektedir.

Yabancı firmaların ülkede temsilcilik açmaları için gerekli şartlar:

• Yabancı firmanın noter onaylı ticaret sicil gazetesi,

• Temsilciliğin Makedonya'daki adresi,

• Temsilcilik açma sürecinde imza yetkisi olan kişinin adı ve kimlik/pasaport numarası,

• Temsilcilik müdürünün adı ve kimlik/pasaport numarası,

• Temsilcilikte çalışacak tüm elemanların adı ve kimlik/pasaport numaraları.

• Gerekli diğer belgeler:

• Temsilcilik açma kararı,

• Makedonya Merkez Sicil Kurumu'na temsilcilik kayıt başvuru formu,

• Temsilciliğin çalışma programı,

• Makedonya'daki temsilciliğin faaliyetleri konusunda bütün sorumlulukları üstlendiğine dair ana şirketin beyanatı.

Makedonya Cumhuriyeti'nde doğrudan vergiler (kurumlar vergisi, kişisel gelir vergisi, emlak vergisi) ve dolaylı vergiler (KDV ile ÖTV) uygulanmaktadır.

Makedonya'da faaliyet gösterecek firmalarımız açısından önem taşıyan konuların başında gelen vergilere ilişkin özet bilgiler aşağıda yer almaktadır:

• Kurumlar Vergisi, %10'luk düz vergi olarak uygulanmaktadır. Bu oranla Makedonya Avrupa'nın en düşük vergi uygulamasına sahip ülkelerinden biri konumunda olup, söz konusu oranın önümüzdeki yıllarda %8'e düşürülmesi planlanmaktadır.

• Ülkede uygulanan gelir vergisi oranı da %10'dur.

• Katma Değer Vergisi'nin (KDV) genel uygulama oranı %18 olup, gıda ürünleri, kamu tarafından sağlanan şebeke suyu, kitap, gazete ve dergi gibi yayım-basım ürünleri, güneş enerjisi kolektörleri, ulaşım, bilgisayar donanımları ve yazılımda ise % 5'lik KDV alınmaktadır.

• Emlak Vergisi % 0,1-0,2. Gayrimenkul Satış Vergisi ise %2-4 gibi çok düşük oranlarda uygulanmaktadır.

• Sosyal Vergiler;

Emeklilik ve Malul Sigortası % 21,2

Sağlık Sigortası % 9,2

İş ilişkisi %1,6

Söz konusu sosyal vergi ve sigortaların düşürülmesi yeni hükümetin gündeminde olan bir konudur.

Yıl içerisinde kurumlar vergisi ve kişisel gelir vergisi aylık olarak ödenmektedir. Kurumlar vergisi için aylık ödemelerin ayın bitiminden en geç 15 gün içerisinde yapılması gerekmektedir. Kişisel gelir vergisi ise çalışana maaş ödemesi ile eşzamanlı olarak yatırılmaktadır.

Öte yandan, takvim yılının bitiminden sonra vergi mükelleflerinin kurumlar vergisi için vergi bilançosunu Kamu Gelirler Dairesine en geç 28 (29) Şubata kadar sunması gerekmektedir. Kişisel gelir vergisi için süre 15 Mart olarak belirlenmiştir.

Serbest bölgelerde faaliyet gösteren firmalar çalışmaya başladıkları tarih itibariyle 10 yıl süreyle kurumlar vergisinden muaf tutulmaktadır. Bahse konu firmaların çalışanlarına uygulanan kişisel gelir vergisinde ise 5 yıl süreyle % 50 indirim yapılmaktadır.

Yatırımlara Sağlanan Teşvikler

Teknolojik Sanayi Geliştirme Bölgesi (Technological Industrial Development Zone) olarak adlandırılan Makedonya serbest bölgelerinde kazanç vergisinden ve bölge dışında % 10 olan kişisel gelir vergisinden 10 yıl boyunca muafiyet sağlanmaktadır. Ayrıca, serbest bölgedeki yatırımcılar hammadde, makineler ve parçaları ve ilgili ürünler için KDV ve gümrük vergilerinden muaf tutulmaktadır.

Yine serbest bölgedeki araziler çok düşük fiyatlarla ve 99 yıla kadar uzayabilen kiralama (leasing) imkanı ile yatırımcılara sunulmaktadır.

Serbest bölgede yatırım yapan firmalar için gerekli altyapı hizmetlerine (doğal gaz, su, kanalizasyon ve elektrik) erişim sağlanmasına ilişkin herhangi bir masraf üstlenmek durumunda kalmadığı gibi, söz konusu giderlerle ilgili altyapı vergilerinden de muaf tutulmaktadır. Ayrıca, yatırımcılar inşaat izinleri konusunda ödenmesi gereken ücretlerden de serbest bölgelerde muaf bulunmaktadır.

3.3. ÜLKEDEKİ SERBEST BÖLGELER (ÖZEL EKONOMİK BÖLGELER)

Makedonya'da serbest bölgelerin şartları, ölçütleri ve anlaşma koşulları Makedonya Teknolojik Sanayi Gelişme Bölgeleri (Technological Industrial Development Zones) Yasası ile düzenlenmektedir. Serbest bölgelere yönelik olan gelişim, denetim ve tesis kurma aktivitelerini yönetmek için Serbest Ekonomik Bölgeler Müdürlüğü (Directarate for Technological Industrial Development Zone) kurulmuştur.

Söz konusu yasanın incelenmesinden de görüleceği üzere, Makedonya'daki "serbest bölge" olarak adlandırılan ve Türkiye'deki serbest bölge, organize sanayi bölgesi ve teknoparkların bazı özelliklerini bir arada barındıran "Teknolojik Sanayi Gelişme Bölgeleri" bir dış ticaret enstrümanı olmakta ziyade, ülkedeki ekonomik ve teknolojik gelişimin hızlandırılmasının ve ülkeye yabancı yatırımcı çekilmesinin en önemli araçlarından biri olarak tasarlanmıştır.

Nitekim Makedonya Hükümeti ve Makedonya Yatırım Ajansı'nın ülkeye yabancı yatırımcı çekmek için hazırladığı yayınlarda ve gerçekleştirdiği sunuşlarda en çok öne çıkarılan hususlardan birisi, Makedonya serbest bölgelerinde sağlanan ve aşağıda özetlenen olanaklardan bahsedilmesidir. Koridor 8 (Doğu – Batı) ve Koridor 10'un (Kuzey – Güney) Makedonya topraklarından geçmesi Serbest Bölgelerinin gelişimi için önemli bir etken sayılmaktadır.

Makedonya'daki serbest bölgeler aslında Türkiye'deki uygulamalardan farklı olarak, seçilmiş bazı sektörlerde sadece üretim yapılması üzerine tasarlanmıştır. Söz konusu bölgelerde sadece ticari faaliyette bulunacak firmalar çalışamamaktadır. Ayrıca, bu bölgelerde yapılacak üretimin iç piyasa yerine ihracata yönelik olması gerekmektedir. Ülkede toplam 11adet Serbest Bölge bulunmaktadır.

Teknolojik Sanayi Geliştirme Bölgesi (Technological Industrial Development Zone) olarak adlandırılan Makedonya serbest bölgelerinde kazanç ve kişisel gelir vergilerinden 10 yıl boyunca muafiyet sağlanmaktadır. Ayrıca, serbest bölgedeki yatırımcılar hammadde, makineler ve parçaları ve ilgili ürünler için KDV ve gümrük vergilerinden muaf tutulmaktadır. Serbest bölgedeki araziler çok düşük fiyatlarla ve 99 yıla kadar uzun dönemli kiralama (leasing) imkanı ile yatırımcılara sunulmaktadır.

Serbest bölgede yatırım yapan firmalar için gerekli altyapı hizmetlerine (doğal gaz, su, kanalizasyon ve elektrik) erişim sağlanmasına ilişkin herhangi bir masraf üstlenmek durumunda kalmadığı gibi, söz konusu giderlerle ilgili altyapı vergilerinden de muaf tutulmaktadır. Ayrıca, yatırımcılar inşaat izinleri konusunda ödenmesi gereken ücretlerden de serbest bölgelerde muaf bulunmaktadır.

4. DIŞ TİCARET

Tablo 1: Kuzey Makedonya'nın Dış Ticareti (Milyar Dolar)

	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	4,9	4,5	4,8	5,7	6,9
İthalat	7,3	6,4	6,8	7,7	9,0
Hacim	12,2	10,9	11,6	13,4	15,9
Denge	-2,4	-1,9	-2,0	-2,0	- 2,1

*Yansıma veri, Kaynak: Trademap

4.1. KUZEY MAKEDONYA'NIN İHRACATI

Kuzey Makedonya'da ihracatın çok büyük kısmını kimyevi maddeler, sanayi hammaddeleri ve sanayi makine ve parçaları oluşturmaktadır. Reaksiyon başlatıcı, hızlandırıcı ve katalik müstahzarlar Kuzey Makedonya'nın başlıca ihracat kalemleri arasında yer alır.

Tablo 2: Kuzey Makedonya'nın İhraç Ettiği Başlıca Ürünler ($ 1.000)

GTİP NO	GTİP TANIMI	2015	2016	2017
3815	Reaksiyon başlatıcılar, hızlandırıcılar, katalitik müstahzarlar	972.532	1.162.321	1.447.928
8421	Santrifüjle çalışan kurutma, filtre, arıtma cihazları	550.025	597.898	725.947
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik kablolar	387.120	458.985	618.114
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar, aksam-parçaları	130.054	179.400	239.112
8702	Toplu halde yolcu taşımağa mahsus motorlu taşıtlar	142.175	148.114	206.779
7306	Demir/çelikten diğer tüpler, borular, içi boş profiller	92.583	129.497	165.473
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, mücehhez tablolar	35.757	110.350	163.804
3815	Reaksiyon başlatıcılar, hızlandırıcılar, katalitik müstahzarlar	972.532	1.162.321	1.447.928
7208	Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. fazla	96.345	129.981	151.091
2401	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri	118.120	142.531	137.816

Kuzey Makedonya'nın başlıca ihraç pazarları arasında Almanya, Sırbistan, Bulgaristan, Belçika,Yunanistan, İtalya,Romanya ve Avusturya Polonya bulunmaktadır.

Tablo 3: Başlıca Ülkere İtibari ile İhracatı ($ 1.000)

ÜLKELER	2016	2017	2018
Tüm Dünya	4,784,605	5,670,379	6,906,337
Almanya	2,248,626	2,662,467	3,248,100
Sırbistan	423,706	474,635	542,966
Bulgaristan	246,502	332,915	360,719
Belçika	189,267	200,673	259,265
Yunanistan	163,327	203,513	225,113
Italya	175,225	185,257	217,196
Romanya	134,712	175,969	194,795
Avusturya	43,177	70,109	164,389
Macaristan	45,062	85,784	141,934
İngiltere	58,369	76,822	121,322
İspanya	117,303	107,377	116,495
Hırvatistan	89,276	86,908	101,466
Hollanda	61,634	78,384	100,903
Türkiye	70,721	88,596	96,167

Kaynak: Trade Map

4.2. KUZEY MAKEDONYA'NIN İTHALATI

Tablo 4: Kuzey Makedonya'nın İthal Ettiği Başlıca Ürünler ($ 1.000)

GTİP NO	GTİP TANIMI	2015	2016	2017
7110	Platin, paladyum, rodyum, iridyum, osmiyum, rutenyum (ham, pudra vb.)	830.903	958.704	1.075.722
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	396.583	478.492	604.421
6909	Laboratuarda, kimyasal/teknik işlerde kullanılan seramikten cihaz ve eşya	236.864	289.680	380.690
7208	Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. fazla	141.748	213.377	267.332
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik k	139.139	178.583	238.283
8703	Otomobil, steyşın vagonlar, yarış arabaları	153.992	171.865	198.464

3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	122.612	130.536	176.967
3824	Kimya ve bağlı sanayide kullanılan kimyasal ürünler	108.640	113.195	144.141
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	85.245	111.079	143.188
2716	Elektrik enerjisi	92.743	124.673	134.092

Kaynak: Trade Map

Kuzey Makedonya en fazla ithalat gerçekleştirdiği ülkeler Almanya, İngiltere, Yunanistan, Sırbistan, Çin, İtalya, Türkiye ve Bulgaristan'dır.

Tablo 5: Başlıca Ülkeler İtibari ile İthalatı ($ 1.000)

ÜLKELER	2015	2016	2017
World	6.757.023	7.719.128	9.051.677
Almanya	829.896	910.252	1.050.359
İngiltere	726.830	780.176	863.262
Yunanistan	497.191	617.953	766.756
Sırbistan	541.003	590.390	646.570
Çin	421.227	444.004	523.224
İtalya	384.902	427.157	508.045
Türkiye	349.265	367.197	425.513
Bulgaristan	311.688	332.081	389.116
Romanya	213.854	246.067	310.211
G. Afrika Cum.	172.985	250.096	295.604
ABD	150.212	176.565	244.758
Polonya	119.001	222.531	237.877
Macaristan	140.131	207.499	232.541
Slovenya	138.781	157.320	169.428

Kaynak: Trade Map

5. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE VERGİLER

5.1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI

Makedonya'nın yeni Gümrük Kanunu AB standartlarına uygun olarak hazırlanmıştır.

İthal edilen ürünlerin çoğuna kalite kontrolü uygulanmaktadır. Kalite kontrolüne tabi tutulan ürünler arasında tarım ürünleri, taşıt araçları ve elektrikli aletler ya da standartlara uygun olmaması halinde tüketicilerin sağlığına zararlı olabilecek ürünler yer almaktadır. Ayrıca bazı ürünlere fito-patolojik ya da veteriner kontrolü yapılmaktadır.

İthalat izinlerini Ekonomi Bakanlığı vermektedir. Ürünlerin çoğu için izinler sadece formalitedir, fakat ilaç ve askeri ekipman konusunda izin almak daha zor olabilmektedir.

Makedonya Cumhuriyeti'ne ithal edilen ürünlerin çoğuna gümrük vergisi uygulanmaktadır. Gümrük vergi oranları 0 ile % 30 arasında değişmektedir. Bazı gıda ürünlerinde bu oran % 60'a ulaşmaktadır. Ortalama gümrük vergi oranı % 7'nin altındadır. Maksimum vergi oranı olan % 60 bazı meyve ve sebze, tahıl, alkollü ve alkolsüz içecekler ve tütüne uygulanmaktadır.

Türkiye ile Makedonya arasında 1999 yılında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması uyarınca 1 Ocak 2008 tarihinden itibaren Türkiye menşeli sanayi ürünlerine uygulanan gümrük vergisi oranları sıfırlanmıştır. Tarım ve işlenmiş gıda ürünlerindeki karşılıklı ticaretimiz ise tarife tavizlerine ve kotalara tabi durumdadır.

Makedonya'da yatırım yapacak, özellikle de müteahhitlik alanında faaliyet gösterecek firmaların, araç parkı ve gerekli teçhizatının getirilmesinde, gümrük vergisinin (ki 2008 başından itibaren Türkiye menşeli sanayi ürünlerinin tamamında gümrük vergileri sıfırlanmıştır) yansıra %18 oranında uygulanan KDV'nin de ödenmesi gerekmekte, yüklenilen işin tamamlanmasını müteakip söz konusu malzemelerin ülkeden çıkarılmasında, ödenen KDV'nin bir kısmının geri alınması mümkün bulunmaktadır.

Makedonya Cumhuriyeti 4 Nisan 2003 yılında Dünya Ticaret Örgütünün 146'ncı üyesi olmuştur. Üyelikle birlikte Makedonya piyasası yabancı ürün ve hizmetlere daha da açılmıştır. Üyelik öncesi % 14,26 olan ortalama gümrük vergisi 2010 yılında % 8,54'e düşmüştür. Buna rağmen bazı önemli tarım ürünlerini koruma amaçlı ortalama gümrük vergileri % 15,98, sanayi ürünlerinde ise % 6,31 düzeyinde kalacaktır.

Ayrıca, Avrupa Birliği (AB) tarafından Güneydoğu Balkan ülkeleri olarak tanımlanan ve geleceklerinin AB'ne bağlı olduğu belirtilen Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan, Karadağ, Moldova, Makedonya, Sırbistan ve Kosova ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları (SAA – Stabilisation and Association Agreements) imzalanmıştır.

Söz konusu Anlaşmaların yanısıra, 1992'de Polonya, Macaristan ile Çek ve Slovak Cumhuriyetleri tarafından imzalanan, daha sonra da Slovenya, Romanya, Bulgaristan, Hırvatistan ve Makedonya'nın taraf olduğu CEFTA (Central European Free Trade Agreement-Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması) üyeliğinden, Makedonya dışındaki ülkeler Avrupa Birliği üyeliği nedeniyle ayrılmışlardır.

Diğer taraftan, CEFTA'nın diğer Balkan ülkelerini de kapsayacak ve ilgili ülkeler arasındaki mevcut serbest ticaret anlaşmalarının yerine geçecek şekilde genişletilmesi yaklaşımıyla, 19 Aralık 2006 tarihinde Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan (AB üyeliği ile ayrılmıştır), Sırbistan, Kosova, Moldova, Makedonya ve Karadağ tarafından CEFTA Anlaşması imzalanmış ve 2007 sonu itibariyle söz konusu Anlaşma, tüm taraf ülkelerdeki iç onay prosedürleri tamamlanarak yürürlüğe girmiştir.

Makedonya'nın AB, CEFTA ve EFTA yanında Türkiye ve Ukrayna ile Serbest Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır.

6. TÜRKİYE İLE TİCARET

2016 yılı verileri incelendiğinde Türkiye-Kuzey Makedonya dış ticaret hacminin 460,5 milyar dolar seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu dönemde Türkiye'nin ihracatı 378 milyar dolar, Türkiye'nin Kuzey Makedonya'dan ithalatı ise 82.5 milyar dolara ulaşmıştır.

2017 yılında Kuzey Makedonya'ya ihracatımız 360.253 milyar Dolar olurken, ithalatımız 101.147 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılı ihracatımızda önceki yıla göre yaklaşık % 12'lik bir artış meydana gelmiştir. İthalatımızda ise geçen yıla göre yaklaşık % 26'lık bir düşüş yaşanmıştır. 2016 yılında ticaret hacmimiz 3.801.455 milyar dolar olmuştur. (TÜİK)

2018 yılında Kuzey Makedonya'ya ihracatımız 396 milyar Dolar (geçen yıla göre % 10 artış), ithalatımız 107 milyar Dolar (geçen yıla göre % 5 artış) olarak gerçekleşmiştir. Ticaret hacmimiz 504.905milyar Dolar (geçen yıla göre % 9 artış) olmuştur. (TÜİK)

Tablo 6: Türkiye'nin Kuzey Makedonya ile Dış Ticareti ($ 1.000.000)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2007	271.744	55.818	327.563	215.926
2008	296.172	29.713	325.885	266.459
2009	283.482	39.879	323.361	243.603
2010	262.621	52.399	315.020	210.222
2011	298.861	91.963	390.825	206.898
2012	274.497	103.224	377.721	171.273
2013	293.976	81.513	375.489	212.463
2014	347.965	79.194	427.159	268.770
2015	324.613	80.929	405.542	243.684
2016	378.004	82.581	460.585	295.423
2017	360.253	101.147	461.400	259.106
2018	396.966	107.939	504.905	289.027

Kaynak: TÜİK

Kuzey Makedonya ihracatının başlıca ürün grupları şu şekildedir; Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar, Alüminyum çubuk ve profiller, İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik kablolar, Plastikten diğer eşya...

Tablo 7: Türkiye'nin Kuzey Makedonya'ya İhracatında Başlıca Ürünler ($ 1.000.000)

GTİP NO	GTİP TANIMI	2016	2017	2018
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	12.717	13.881	10.214
7604	Alüminyum çubuk ve profiller	6.836	8.228	7.861
9403	Diğer mobilyalar vb. aksam, parçaları	7.629	7.328	7.702
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik kablolar	5.816	6.220	7.502
5209	Pamuk men (dokuma %85 < pamuklu 200g/m2 den fazla)	6.836	6.059	7.038
3926	Plastikten diğer eşya	7.090	5.819	7.002
805	Turunçgiller (taze/kurutulmuş)	7.369	7.118	6.801
6006	Diğer örme mensucat	6.387	6.249	6.799
5702	Dokunmuş halılar, yer kaplamaları (kilim, sumak, karaman vb.)	7.573	6.362	6.713
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar, aksam-parçaları	4.438	4.215	5.756
1905	Ekmek, pasta, kek, bisküvi vs. İle boş ilaç kapsülü mühür güllacı vs.	7.496	7.212	5.737
8418	Buzdolapları, dondurucular, soğutucular, ısı pompaları	4.558	4.708	5.714

Kaynak: Trade Map

Türkiye'nin Kuzey Makedonya'dan ithal kalemleri arasında en önemli yeri Demir hadde mamülleri tutmaktadır. Ateşe dayanaklı tuğla vb. inşaat malzemeleri ithalatı 2. sırayı almakta ve aşağıdaki listeye göre ürün kalemleri devam etmektedir.

Tablo 8: Türkiye'nin Kuzey Makedonya'dan İthalatında Başlıca Ürünler ($ 1.000.000)

GTİP NO	GTİP TANIMI	2016	2017	2018
7208	Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. fazla	22.450	31.085	37.313
6902	Ateşe dayanıklı tuğla, blok, karo, ateşe dayanıklı seramik eşya	4.788	7.008	8.067
7309	Demir/çelik depolar, sarnıçlar, küvler (hacim>300lt)	-	3.176	5.698
5515	Diğer devamsız sentetik liften dokumalar	1.902	3.819	4.675
5407	Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	145	1.717	4.614
8534	Baskı devreler	3.929	7.473	3.467
5211	Pamuk men (dokuma, %85 >pamuklu, suni-sentetik karışık, 200g/m2 den ağır)	8.959	5.922	3.197
3815	Reaksiyon başlatıcılar, hızlandırıcılar, katalitik müstahzarlar	-	1.048	3.009
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar (şofbenler)	567	1.452	2.768

Kaynak: Trade Map

7. BURSA İLİNİN KUZEY MAKEDONYA İLE DIŞ TİCARETİ

2018 yıl sonu rakamları incelendiğinde ise, Bursa ilinden Makedonya'ya 38 milyon doların üzerinde ihracat gerçekleştirilirken, Bursa'nın Makedonya'dan 543 bin dolarlık mal ithal etmiştir.

Uludağ İhracatçı Birlikleri'nin verilerine göre ise ***Bursa'dan Makedonya'ya ihracat yapan firma sayısı 318'dir.***

2019 verilerince Bursa'da **Makedonya sermayeli 2 firma** bulunmaktadır.

Tablo 9: Bursa ilinin KUZEY MAKEDONYA ile Dış Ticareti (1000$)

Yıl	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2015	21.378.978	1,219,863	22,598,841	20,159,115
2016	26,614,069	583,989	27,198,058	26,030,080
2017	33,171,279	737,187	33,908,466	32,434,092
2018	38,817,621	542,813	39,360,434	38,274,808

Kaynak: TUİK

8. PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER

8.1 DAĞITIM KANALLARI

Makedonya'da başarılı olabilmek için güçlü yerel bağlantıların olması gerekmektedir. Güvenilir bir acente ya da dağıtım firması ile iletişime geçmek tüm ülkeyi kapsayacak iş bağlantıları için önemli bir çıkış noktası olmaktadır. Bu sayede firmalar, potansiyel pazarlara ulaşabilmekte, iletişim noktası bulabilmekte ve hem ülke içinde hem de ülkenin komşularıyla iş yapabilme becerisine sahip olabilmektedirler.

Mevcut yasal düzenlemeler, hem yabancı hem de yerel yatırımlarda ortaklık kurmaya, karma yatırımlara izin vermektedir. Sıklıkla karşılaşılan durum, yerel bir firmanın bina, depo, ofis alanı ve personel sağlarken yabancı firmanın ise eşya, ekipman ve tecrübe ile destek vermesidir.

Ülkede her türlü dağıtım kanalı bulunmakla birlikte sistem, sofistike dağıtım ağına sahip batı pazarlarından daha yetersizdir. Ülkedeki en önemli pazar, birçok ticari aktivitenin gerçekleştiği Başkent Üsküp'tür. Diğer önemli iş merkezleri, Bitola (75,000), Prilep (67,000), ve Tetovo'da (Kalkandelen-51,000) bulunmaktadır.

8.2 TÜKETİCİ TERCİHLERİ

Doğrudan satış Makedonya'da çok gelişmemiştir. Doğrudan pazarlama tekniklerinin geliştirilmesine ve tüketiciyi koruyan düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç vardır. Kırsal alanda yaşayan tüketiciler genellikle yerel satıcılarla görüşmeyi daha çok tercih etmektedirler.

Makedonya'daki harcanabilir gelir hala diğer Batı Avrupa ülkelerine göre oldukça aşağıdadır. 2013 verilerine göre kişi başına milli gelir yaklaşık 10.400 ABD $. Tüketiciler aşırı derecede fiyatlara duyarlı ve firmalar da mallarını fiyatlandırırken çok dikkatli davranmaktadırlar. İthal malların fiyatları, yerel mallara göre oldukça yüksektir.

Çoğu tüketici için ürünlerin fiyatlarının makul olması birincil faktördür. Bu durum geleneksel dükkanlarda satılan düşük kalitedeki mallara olan ilgiyi devam ettirmektedir. Yerli ürünler ender olarak belli bir kalitede olmaktadır. Fikri mülkiyet haklarındaki gelişmelerin yavaş ilerlemesinin bir sonucu olarak da çoğu ürün, tüketicilerin ilgisini çekmek için sahte markalarla satılabilmektedir. Ancak her geçen gün, kaliteye olan ilgi ve iyi kalitedeki mallara daha fazla ücret ödemek isteyen tüketici kesimi artmaktadır.

Finansman ve ödeme koşullarına dikkat etmek ülkede başarılı bir satışı gerçekleştirmek için en önemli noktaları oluşturmaktadır. Çoğu tüketici alışverişlerinde aylık taksitlendirmeyi tercih etmektedir. Yerel firmalar, kalite artırıcı ve destek hizmetlere daha yeni başlamışlardır.

8.3 REKLAM VE PROMOSYON

Reklamcılık Makedonya'da en hızlı gelişen hizmet sektörüdür. Hem tüketiciler hem de firmalar reklam ve diğer pazarlama hizmetlerinin ne kadar önemli olduğunu artık fark etmeye başlamışlardır. Ülkede her türlü medya; gazeteler, dergiler, televizyon, radyo, büyük reklam panoları vb. geniş alanlarda kullanılmaktadır; Ülkede firmalar tarafından tercih edilen reklam şekilleri sırasıyla; yazılı medya, gazete ve dergiler, radyo, büyük reklam panoları-tabelalar, ticari fuarlar, satış geliştirme literatürü (broşür, ilan, katalog vb.), etkinliklere sponsor olma ve televizyondur. Televizyon reklamları çoğu Makedon firması için çok pahalı olduğu için bu yolu genellikle yabancı firmalar, özellikle de tüketim malları için, kullanmaktadırlar.

Ülkede resmi devlet kanalı dışında 4 adet özel televizyon kanalı, uydu üzerinden yayın yapan 13 ulusal televizyon istasyonu ve 58 adet bölgesel ya da yerel yayın yapan özel televizyon istasyonu bulunmaktadır. Bölgesel istasyonların sayısı kablolu TV ile giderek artırmaktadır. Ülkede 80 kadar bağımsız radyo istasyonu da bulunmaktadır.

Yazılı medya olarak, altı adet özel günlük Makedonca basılan büyük gazete, üç adet özel günlük Arnavutça basılan gazete bulunmaktadır. Ayrıca, her iki dilde de birçok özel dergi bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Kapital, ekonomik ve finansal analizlere odaklanan haftalık bir yayındır.

Belli başlı bütün medya güncellenmiş web sitelerine sahiptir ve giderek büyüyen bir online medya çıkışı bulunmaktadır. Sosyal medya ağı da giderek gelişmektedir.

8.4 ULAŞTIRMA ve TAŞIMACILIK MALİYETLERİ

İstanbul ile Üsküp arasında hem havayolu hem de karayolu ulaşımı mevcuttur. Türk Hava Yolları ve Pal Air'in Makedonya'ya uçuşları bulunmaktadır. Uçuş süresi uçak tipine göre değişmekle birlikte, 1 saat 25 dakika ile 1 saat 45 dakika arasındadır. İstanbul ile Üsküp, Gostivar, Tetovo (Kalkandelen) ve Ohri arasında otobüs seferleri mevcuttur. Yolculuk genellikle 12-13 saat arasındadır.

9. İŞADAMLARININ PAZARDA DİKKAT ETMESİ GEREKEN HUSUSLAR

9.1. GENEL BİLGİLER

Ülkedeki istatistik sisteminde ciddi problemler bulunmakta, çoğu konuyla ilgili istatistik bulunmamasının yanı sıra bulunan istatistiklerin de güvenilirliği konusunda önemli şüpheler oluşmakta, ülkedeki birkaç resmi kurumun yayımladığı rakamlar arasında dahi zaman zaman çok ciddi farklılıklar görülmektedir.

Makedonya'da uluslararası topluma entegrasyon çabaları nedeniyle yasaların ve ilgili mevzuatın sık sık değişebildiği gözlenmektedir.

Siyasal, sosyal ve makroekonomik istikrarın henüz sağlanmaya başladığı ülkede özellikle siyasi iktidar değişikliklerinde kamu bürokrasisindeki kadroların neredeyse tamamının değişmesi nedeniyle devlette devamlılık konusunda sıkıntılar oluşabilmektedir.

Son yıllarda ülkedeki tapu ve kadastro sisteminin çok önemli bölümünün elektronik ortamda kayıt altına alınması sayesinde sistemdeki problemler büyük oranda giderilmiştir. Ancak yine de, yasal olduğu düşünülen bir tapu

belgesiyle satın alınan bir arazinin bir bölümü veya tamamıyla ilgili bir süre sonra başka birilerinin ortaya çıkması ve yine yasal olduğunu iddia ettiği bir belgeyle hak iddia etmesi durumlarıyla karşılaşılabilmektedir.

Yargı sistemi, Makedonya'da en çok eleştiri alan kısım olarak görünmektedir. Genel olarak kararlar çok geç alınmakta ve yargıya güven duyulmamaktadır. Yargının tarafsızlığı konusundaki kaygılar son dönemlerde daha da artmıştır.

Yolsuzlukla mücadele konusunda Hükümetin yoğun çabalarıbulunmakta, özellikle Makedonya'ya hibe ya da kredi yoluyla yardım sağlayan ülke ve kuruluşlara ve uluslararası camiaya bu çabalarla ilgili sürekli bilgiler verilmekte, ancak alınması gereken birçok önlem bulunduğu yetkililer tarafından da açıklanmaktadır.

10 milyar Dolarlık GSMH'sından daha fazla dış ticaret hacmine sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda Makedonya'nın genel olarak ticarete yatkın bir ülke olduğunu söyleyebiliriz. Doğru dağıtım kanallarına girmek ve ürün ve segmente göre doğru stratejiyi benimsemek ve kalite/fiyat dengesini iyi ayarlamak kaydıyla Makedonya'da ve bölgede ticari başarı çok da zor olmayacaktır.

Makedonya'daki yabancı yatırımlarla ilgili mevzuat ve uygulamalarda henüz tam bir şeffaflık sağlanamamış ve yukarıda belirtilen sorunlar henüz tam olarak aşılamamış olmakla birlikte, ekonomik gelişme açısından ülkenin tek çıkış yolu olan yabancı sermayeyi çekebilmek için mevcut hükümetin çok yoğun bir çaba sergilediği ve Makedonya Yatırım Ajansı tarafından 2007 başından bu yana yoğun uluslararası reklam kampanyaları yürütüldüğü görülmektedir.

Nitekim Makedonya, bölge ülkeleri arasında işgücü, enerji ve diğer tüm üretim masrafları ve genel yatırım ortamı anlamında en elverişli ülke konumunda bulunmaktadır. Makedonya ile uzun süre isim sorunu yaşamış olan Yunanistan'ın bile Makedonya'daki yatırımlarının 1 milyar €'nun üzerinde olduğu, buna karşılık toplam Türk yatırımlarının bu rakamın çok altında kaldığı gerçeği dikkate alındığında, gerek tarihi ve kültürel bağlarımız gerekse ülkemizin jeo-ekonomik ve ticari çıkarları açısından Makedonya'nın ihmal edilmemesi gerekmektedir.

Bu gerçekten hareketle, Makedonya ile ülkemiz arasındaki ticari ilişkilerin geliştirilmesinin yanı sıra, daha çok sayıda ve büyük Türk firmalarının Makedonya'da yatırım yapmaları için yoğun çalışmalar sürdürülmekte ve özellikle Türkiye'den bakıldığında küçük bir pazar olarak algılanan Makedonya'nın;

- Resmi rakamlara göre %3.8, gerçekte ise %5 civarında olduğu tahmin edilen Türk kökenli vatandaşlarının bulunması sebebiyle Türkçe konuşan ve Türkiye ile ticaret ve yatırım ilişkileri kurmaya çok istekli bir nüfus barındıran,
- 46 yıl boyunca birlikte yaşadığı eski Yugoslavya ülkeleriyle doğal ekonomik bağı ve birçok üründe sıfır ya da çok düşük gümrük vergileriyle ticaret yapma imkânı bulunan,
- CEFTA'ya (Central European Free Trade Agreement) taraf olan,
- Avrupa Birliği ile Topluluğun İstikrar ve Ortaklık Süreci'ne taraf ülkeler (Makedonya, Bosna ve Hersek, Sırbistan, Karadağ, Kosova ve Arnavutluk) arasında kademeli olarak tesis edilmesi öngörülen çapraz menşe kümülasyonuna Türkiye ile birlikte giren,
- Ucuz işgücü ve enerji maliyetlerinin yanı sıra, yabancı yatırımları teşvik etmek amacıyla hükümet tarafından getirilen çok önemli vergi indirimleri sonrasında cazip bir yatırım ortamı oluşturulmaya çalışılan,
- Mevcut durumda Avrupa standartları anlamında fakir olmakla birlikte küçük nüfusunun da avantajıyla, son birkaç yılda sağlanan makroekonomik istikrar sayesinde gelir düzeyini yükseltmekte olan,
- AB aday ülke statüsünü haiz ve orta veya uzun vadede AB üyesi olduğunda, ülkede yapılacak her türlü üretimin ciddi bir engelle karşılaşılmadan tüm AB pazarına ulaştırılabileceği,
- Başta çifte vergilendirmenin önlenmesi olmak üzere ikili ekonomik ve ticari ilişkiler anlamında ülkemizle ilişkilerinde gerekli yasal zemini bulunan bir ülke olduğu gözardı edilmemelidir.

Bu çerçevede, Makedonya'nın yukarıda belirtilen sorunlarına rağmen, hemen hemen her sektörde gerek Makedonya pazarı gerek bölge, ve ilerleyen aşamada tüm Avrupa'ya yönelik ciddi ticaret, yatırım ve işbirliği imkanları ve fırsatları sunduğunu belirtilmek gerekir.

9.2. PARA KULLANIMI

Ülkede 10 Mayıs 1993 yılından bu yana Denar (MKD) kullanılmaktadır. Makedonya Merkez Bankası Denar'ın kurunu Avro'ya göre saptamaktadır.

2015 yılı sonunda 1 MKD=56,37 $, 1 MKD=61,37 €.

10. YARARLI ADRESLER

T.C. ÜSKÜP BÜYÜKELÇİLİĞİ

Turkish Embassy

Ul. Slovej Planina-BB

1000 Skopje

Republic of Macedonia

Tel: +389-2-310 47 10

Faks: +389-2-311 70 24

e-posta: embassy.skopje@mfa.gov.tr

T.C. ÜSKÜP TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Turksih Office of the Commercial Councellor

Ul. Borka Taleski 55

1000 Skopje

Republic of Macedonia

Tel: +389-2-322 40 10

Faks: +389-2-322 20 14

e-posta: uskup@ticaret.gov.tr

ANKARA MAKEDONYA BÜYÜKELÇİLİĞİ

Filistin Sok. No.30/2

GOP Ankara

Tel: 312/446 92 04/05

Faks: 312/446 92 06

MAKEDONYA İSTANBUL BAŞKONSOLOSLUĞU

İnönü Cad. Üçler Apt. No. 20, K. 2, D. 3

Gümüşsuyu Taksim/İstanbul

Tel: 212/251 22 33, 246 99 77

Faks: 212/293 77 65

e-posta: makedonya@superonline.com, İstanbul@mfa.gov.mk

11. KAYNAKÇA

1. Ekonomi Bakanlığı Bilgi Sistemi – www.ekonomi.gov.tr
2. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı – www.mfa.gov.tr
3. Türkiye İstatistik Kurumu – www.tuik.gov.tr
4. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği – www.tobb.org.tr
5. Uludağ İhracatçılar Birliği – www.uib.org.tr/tr
6. Trademap – www.trademap.org
7. Expodatabase – www.expodatabase.com
8. World Meters – www.worldmeters.info/tr/
9. The Economy Intelligence Unit (EIU) – www.eiu.com